

Het cordon sanitaire is een blok aan het been

Patrick Stouthuysen

Politicooloog aan de VUB

Linkse mensen zijn niet altijd even redelijk wanneer het over het Vlaams Blok gaat. Enige tijd geleden hield Leo De Haes, in een column in *De Morgen*, een pleidooi om van de 'cordon sanitaire'-strategie af te stappen. Die strategie is, volgens De Haes, contraproductief. Het Blok heeft immers baat bij zo'n volgehouden en opgelegd isolement. Zo kan de partij haar imago van 'buitenstaander' en 'tegenpartij' ophouden. Misschien kan je daarom de club van Dewinter maar beter bij het beleid betrekken. Voor je het weet krijg je dan bij het Blok ruzies tussen 'realo's' en 'fundi's', wordt er water in de wijn gedaan, beschuldigt de ene de andere van 'uitverkoop van de idealen' en besluit de kiezer dat er niets nieuws onder de zon is. Exit Vlaams Blok. De volgende dagen stonden de opiniepagina's vol met verontruste lezersbrieven. De Haes had geen lessen getrokken uit de val van de Weimar-republiek; ook daar dachten ze Hitler te kunnen temmen door hem bij het beleid te betrekken. Het opgeven van het 'cordon sanitaire' zou, net zoals in de jaren dertig, binnen de kortste keren het einde van de democratie betekenen. Dat soort reacties schetst zo'n beetje de manier waarop ter linkerzijde over uiterst rechts wordt gepraat.

De mythische beeldvorming

Historische vergelijkingen zijn verraderlijke dingen. De Koude Oorlog hebben we gevoerd met Munchen in het achterhoofd. In Bosnië werd voor sommigen de Spaanse Burgeroorlog nog eens overgedaan. Als het over extreem rechts gaat, halen we er de jaren dertig bij. Dat is begrijpelijk: vergelijken kan verhelderen. Vergelijken kan echter ook vertroebelen. En dat is precies wat die tot in den treure herhaalde Weimar-parallel doet. Door voortdurend in termen uit het verleden over extreem rechts te praten, krijgen we geen zicht op wat het vandaag voorstelt en

slagen we er niet in het van antwoord te dienen.

Eigenlijk weten we zo goed als niets over het Vlaams Blok. Ik hoor de hele tijd vertellen dat het Blok zich inplant in de 'oude wijken' waar vroeger de SP sterk stond. Dewinter beweert dat en bezorgde anti-fascisten praten hem na. Is dat zo? Hoe organiseert het Blok zich? Hoeveel actieve militanten heeft het? Op welke wijze werft het leden? Naar dat soort dingen hebben we het raden. Journalisten schrijven niet over het dagelijkse reilen en zeilen van het Blok. Wél over schimmige contacten met buitenlandse neonazi's en over het oorlogsverleden van inmiddels hoogbejaarde Blok-sympatisanten. Niet onbelangrijk, maar van weinig nut om de aantrekkingskracht van de partij op gewone kiezers te begrijpen.

Wat leeft er bij het Blok? Welke discussies zijn er aan de gang? Bestaan er effectief tegenstellingen tussen de Annemansen die mee willen regeren en de Dewinters die liever aan de kant blijven? Hoe belangrijk is het partijprogramma voor het Blok? Vlaams Blok-mandatarissen nemen steeds vaker afstand van extreem-rechtse radicalen: is dat een zuiver opportunistisch manoeuvre of is de partijtop daadwerkelijk naar een veeleer conservatieve positie opgeschoven? Ook daarover weten we haast niets. De kleinste geschillen binnen Agalev worden in de pers breed uitgemeten. De smalste meningsverschillen binnen de SP worden door politieke journalisten uitvergroot tot heuse breuklijnen. Vlaams Blok-congressen worden niet of nauwelijks besproken. Niemand volgt de debatten in de radicaal rechtse pers.

Daardoor heeft de beeldvorming over het Blok haast mythische proporties aangenomen. In andere partijen wordt maar aangemodderd en geruzied. Het Blok is een gesloten monoliet, waar iedereen eensgezind achter de lange termijn-strategie van een handjevol historische lei-

ders staat. Andere partijen lijden voortdurend nederlagen en slagen er maar niet in hun programma's in beleid om te zetten. Het Blok haalt altijd zijn slag thuis en ziet vanuit zijn zetel hoe anderen zijn programma realiseren. Het is als met de Sovjets: die waren ook altijd slimmer, eensgezinder, sterker en vooruitziender. Vermoedelijk worden ook hier angstdromen voor werkelijkheid genomen.

De 'cordon sanitaire' strategie is mee verantwoordelijk voor die mythevorming. Door de partij te isoleren, door er nadrukkelijk geen aandacht aan te besteden, droogt ook de informatie over het Blok op. Zo reageert men in groeiende mate op de beelden die men voor zichzelf over die partij heeft gevormd, eerder dan op wat de partij daadwerkelijk doet en denkt. Dat is psychologisch verklaarbaar, maar politiek nefast. Wie zijn tegenstander wil verslaan, moet hem eerst en vooral kennen. Dat is vandaag ten aanzien van het Blok niet het geval en dat doet zich ook voelen in de politieke praktijk.

Er is meer nodig dan het verleden

Laat er geen misverstand over bestaan. Dewinter en companen zijn radicaal rechts, populistisch en demagogisch. Ze bespelen gevoelens van angst en onzekerheid en geven openlijk uiting aan vreemdelingenhaat. Daarover bestaat geen discussie. Dat nogal wat prominente Vlaams Blokpersoonlijkheden een verleden hebben in clubjes die je zonder schroom neo-nazistisch kan noemen, staat ook buiten kijf. Het Blok is vandaag evenwel meer dan die dingen. Als je het tot die kenmerken kon herleiden was er misschien niet zoveel aan de hand. Uiterst rechtse partijtjes die in dit stadium blijven steken zijn, getuige de ervaringen in de buurlanden, meestal geen lang leven beschoren. Het Blok is meer dan in maatpak gestoken tuig. Er zitten intelligente mannen en vrouwen bij, die oude en nieuwe rechtse klassiekers hebben gelezen, die in de afgelopen jaren een min of meer samenhangende ideologie hebben bedacht en die voor zichzelf tot de conclusie zijn gekomen dat er vandaag geen alternatief meer bestaat voor een legale en parlementaire strategie.

Ik heb die verandering in het radicaal rechtse

kamp al wel eens eerder vergeleken met de transformatie die de communistische partijen in West-Europa in de jaren zeventig doormaakten. De ironie wil dat, net zoals destijds de rechtse pers weigerde te accepteren dat de eurocommunisten niet langer de gestaalde stalinistische kaders van vroeger waren, vandaag linkse mensen het moeilijk hebben om te aanvaarden dat uiterst rechts niet langer te vereenzelvigen valt met de Hitleriaanse stoottroepen van weleer. Oppositie voeren tegen het Blok doe je dan ook beter niet met de ervaring van de jaren dertig in het achterhoofd. Je kan niet blijven Filip Dewinter confronteren met zijn straatvechtersverleden. Je kan niet blijven hameren op Karel Dillens revisionistische sympathieën. Er is meer nodig.

Goede argumenten zijn goede wapens

Of je dat leuk vindt of niet, mensen worden aangesproken door de thema's die het Blok aan draagt. Weigeren in discussie te gaan, of het debat ontlopen door op de persoon te spelen, is niet de manier waarop je uiterst rechts van antwoord dient. Ter linkerzijde is de vrees om 'de agenda van het Vlaams Blok over te nemen' omgeslagen in een taboe. Over bepaalde onderwerpen - veiligheid, vluchtelingen - kan je in welkenklingende linkse kringen steeds moeilijker praten, uit vrees dat daardoor het terrein voor het Blok wordt geëffend. Dat is struisvogelpolitiek. Door niet te willen praten over onprettige dingen, door het debat uit de weg te gaan, laat je de baan vrij voor het Blok. Het indirecte en onbedoelde gevolg van de 'cordon sanitaire'-strategie is dat links zichzelf de mond snoert, uit vrees publiciteit te geven aan de thema's waarrond uiterst rechts campagne voert.

Le Pen heeft ooit verklaard dat "de kiezer het origineel boven de kopie verkiest". Die uitspraak is ter linkerzijde tot een politieke wet verheven. Nogal wat mensen menen dat je ten allen prijze moet vermijden in te gaan op de onderwerpen die extreem rechts op de agenda probeert te zetten. Door met Dewinter in debat te gaan over zijn stokpaardjes, zou je de kiezer alleen bevestigen in zijn overtuiging dat het Blok het over wezenlijke dingen heeft. De beste strategie tegen het Blok bestaat er echter in de handschoen op te ne-

men. Wie ervan overtuigd is dat het Blok, hetzij valse problemen aankaart, hetzij echte problemen op een demagogische manier benadert, heeft niets te vrezen. Goede argumenten, sluitende redeneringen, realistische alternatieven zijn betere politieke wapens dan doodzwijgen en schelden.

De 'cordon sanitaire'-strategie is defaitistisch en tot mislukken gedoemd. Een 'cordon sanitaire' trek je op rond een gebied waar een epidemie is uitgebroken. Met behulp van zo'n cordon probeer je de besmetting in te dijken, vermits elk contact tot overdracht van de ziekte kan leiden. Dat betekent dus dat je het Het Blok ziet als een ongeneeslijke ziekte die iedereen ten gronde richt die ermee in contact komt. Als je dit beeld gebruikt om je strategie tegenover uiterst rechts te omschrijven, dan vraag je om problemen. Het getuigt van een gigantische overschatting van het Blok en van een evenredige onderschatting van je medeburgers. Alsof er geen verweermiddelen bestaan tegen de argumenten van uiterst rechts, alsof de mensen werkelijk zo dom en goedgelovig zijn dat alles wat Dewinter vertelt onmiddellijk tot bekering leidt. Die visie is ongeveer van het niveau van hoe conservatieven over porno denken: radicaal uitbannen en de mensen tegen zichzelf in bescherming nemen.

Gevaarlijke strategie

De 'cordon sanitaire'-strategie werd in eerste instantie bedacht om elke vorm van coalitie met het Blok te verhinderen. Dat blijft een verdedigbare doelstelling. Of de gekozen strategie ook de juiste is, is een andere zaak. Een 'cordon sanitaire' is immers een zaak van alles of niets. Ofwel slaag je erin het Blok helemaal te isoleren en heb je succes, ofwel slaag je daar niet helemaal in en heb je verloren. Elke barst in het cordon, van welke aard dan ook, los van het feit of het Blok er effectief beter van wordt, zal als een politieke nederlaag worden geïnterpreteerd. Het is gevaarlijk je lot te verbinden aan een strategie waarvan de kansen op mislukken zo groot zijn en waar je voor het welslagen afhankelijk bent van anderen, waar je geen of weinig invloed op hebt.

Dat de SP of Agalev nooit met het Blok zullen samenwerken is evident. Aan die kant valt evenwel ook geen aanzoek van het Blok te verwachten, wat het een stuk gemakkelijker maakt om principieel te zijn. Het ligt heel wat moeilijker bij andere partijen. Zo is het bijvoorbeeld goed denkbaar dat lokale CVP-, VU- of VLD-afdelingen samenwerking in overweging nemen. Niet omdat die partijen minder zuiver op de graat zouden zijn in hun democratische beginselvastheid. Wél omdat in bepaalde lokale politiek-strategische contexten een aanbod van het Vlaams Blok, tot samenwerking of stilzwijgende steun, erg verleidelijk kan zijn. En laten we wel wezen: in ruil voor een werkbare meerderheid het Blok paaien met wat kruimels, is een aanlokkelijk bod. Zolang je daarbij binnen de wettelijkheid blijft, geen extreem-rechtse programmapunten hoeft over te nemen en geen democratische rechten schendt, is er ook niet zoveel aan de hand. Op zo'n moment moet je al heel erg principieel zijn om de boot af te houden. Ik vrees dan ook dat op termijn sommigen zullen bezwijken. Als tegenstander van het Blok heb je daar evenwel geen verweer tegen: als je in de minderheid bent, kan men zonder en tegen jou coalitie vormen, met welke partners dan ook. Dat is hard, maar dat is politiek.

Dat het voor de democratie en voor de idealen die links dierbaar zijn, beter is dat het Blok nergens aan de macht komt is nogal vanzelfsprekend. Dat het overnemen van de retoriek en de demagogie van het Blok verwerpelijk en gevaarlijk is, is evenmin een punt van discussie. Waar het over gaat is hoe je de Blok-kiezers terugwint. Dat is uiteindelijk de enige manier om die partij van machtsdeelname uit te sluiten. Kiezers terugwinnen doe je niet door het Blok dood te zwijgen, door de onderwerpen waarrond het mobiliseert taboe te verklaren en het debat te ontlopen. Als we er zo van overtuigd zijn dat het Blok geen oplossingen heeft en leeft van halve waarheden en hele leugens, dan valt er toch niets te vrezen. Overigens: wie schrik heeft, krijgt ook slaag.